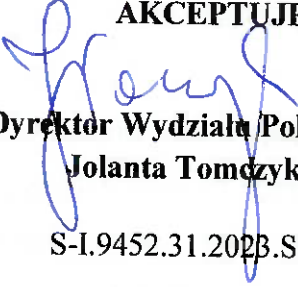

AKCEPTUJĘ

Dyrektor Wydziału Polityki Społecznej
Jolanta Tomczyk - Fila

S-I.9452.31.2023.SM/EB

Rzeszów, 2023-10-26

Raport

Analiza czynników sprzyjających i utrudniających skuteczną pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie - dot. 2022 r. - województwo podkarpackie -

**Uwaga: Mając na względzie, iż analiza dotyczy okresu, w którym aktem obowiązującym była ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, w opracowaniu zachowane zostało dotychczasowe nazewnictwo.*

Zgodnie z zapisem zawartym w pkt 2.4.1 Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na rok 2023, zadaniem zarówno Wojewody, jak i jednostek samorządu terytorialnego szczebla gminnego i powiatowego jest monitoring pomocy udzielonej rodzinom dotkniętym przemocą, poprzez m.in. sporządzanie raportów i analiz czynników sprzyjających i utrudniających skuteczną pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.

Zadanie Wydział Polityki Społecznej Podkarpackiego Urzędu Wojewódzkiego w Rzeszowie zrealizował przeprowadzając badanie ankietowe w oparciu o „Ankieta dotyczącą skali zjawiska przemocy w rodzinie, realizacji zadań wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, realizacji niektórych zadań wynikających z Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na rok 2022 oraz prowadzonych działań wobec osób i rodzin uwikłanych w problem przemocy w rodzinie - zadania gminy - dane za 2022 rok” - skierowaną do 160 ośrodków pomocy społecznej, a także „Ankieta dotyczącą realizacji zadań powiatu, wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, realizacji niektórych zadań wynikających z Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na rok 2022 oraz prowadzonych działań wobec osób uwikłanych w problem przemocy w rodzinie - dane za 2022 rok” - skierowaną do 21 powiatowych centrów pomocy rodzinie oraz 4 ośrodków pomocy społecznej/ośrodków pomocy rodzinie, realizujących zadania gminy i powiatu.

Jak wynika z dokonanej analizy w 2022 r. w województwie podkarpackim problemem przemocy w rodzinie dotkniętych było 4483 rodzin (tj. 7398 osób). Osobami, których

najsilniej dotyka przemoc są nadal kobiety i dzieci. Odnotowano 4564 osób stosujących przemoc w rodzinie lub podejrzewanych o jej stosowanie.

Jeden z elementów obu ankiet stanowiło pytanie o występujące na terenie danej gminy/powiatu czynniki sprzyjające oraz utrudniające skuteczną pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie. Niniejszy materiał stanowi zebranie oraz podsumowanie zgromadzonych informacji, z podziałem na gminy i powiaty, w odniesieniu do 2022 r. Zawiera on odpowiedzi najczęściej udzielane przez ankietowane podmioty.

Gminy.

Na terenie województwa podkarpackiego funkcjonuje 160 gmin. Jak wynika z przeprowadzonego badania ankietowego w 2022 r. 35 gmin opracowało lokalne analizy, dotyczące czynników sprzyjających i utrudniających skuteczną pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, ponadto w 83 gminach pozostają aktualne analizy z lat poprzednich. Najczęściej wymieniane czynniki sprzyjające skutecznej pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie przedstawia poniższa tabela.

Tabela. Lokalne czynniki sprzyjające skutecznej pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.

Lokalne czynniki sprzyjające skutecznej pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie
Dobra współpraca instytucji, współpraca interdyscyplinarna
Coraz większa świadomość mieszkańców
Specjalistyczne poradnictwo na terenie powiatu/gminy
Możliwość udziału w szkoleniach, podnoszenia kwalifikacji
Wsparcie asystenta rodziny
Stosowanie procedury „Niebieskie Karty”
Działalność Punktu Interwencji Kryzysowej, Punktu Konsultacyjnego
Prowadzona i udostępniana baza danych o instytucjach i formach pomocy
Wysokie kompetencje oraz doświadczenie kadry pomocy społecznej
Dobra znajomość środowiska
Monitoring w rodzinach
Funkcjonowanie lub uruchomienie posterunku Policji w gminie, działania prewencyjne Policji
Zgłoszenia ze środowiska
Poradnictwo prawne na terenie gminy
Program oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie na terenie powiatu
Wsparcie dla osób poszkodowanych ze strony rodziny i krewnych
Praca GKRPA
Działalność Specjalistycznych Ośrodków Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie
Poradnictwo psychologiczne na terenie gminy
Edukacja dzieci i młodzieży oraz dorosłych nt. zjawiska przemocy w rodzinie
Działalność Ośrodka Interwencji Kryzysowej
Działalność grup AA
Dobry przepływ informacji pomiędzy służbami pomocowymi
Większa rozpoznawalność i dostępność instytucji zajmujących się problematyką przemocy
Szybkie reagowanie OPS i Policji
Grupy samopomocowe, grupy wsparcia
Praca socjalna
Rozwój nowych form pracy środowiskowej, terapeutycznej
Pomoc finansowa lub rzeczowa
Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych uwzględniająca problematykę przemocy w rodzinie

Możliwość pozyskania środków na realizację projektów
Wsparcie działań przez samorząd gminny
Zaostrzenie przepisów prawnych w zakresie kar wobec sprawców przemocy domowej
Pomoc realizowana przez pedagogów szkolnych
Programy psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc w rodzinie na terenie powiatu, możliwość udziału osób w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie
Działalność PCPR
Poprawa sytuacji zawodowej i materialnej rodzin
Dobre warunki lokalowe

Wśród lokalnych czynników utrudniających skuteczną pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie wymieniano najczęściej przesłanki zamieszczone w tabeli poniżej.

Tabela. Lokalne czynniki utrudniające skuteczną pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.

Lokalne czynniki sprzyjające skutecznej pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie
Niski poziom świadomości, mity i stereotypy, społeczne przyzwolenie na przemoc
Niechęć do współpracy osób poszkodowanych, rezygnacja z proponowanych form pomocy
Lęk przed sprawcą, wstyd przed ujawnieniem problemu, niechęć do współpracy osób poszkodowanych
Utrudniony dostęp do placówek poradnictwa specjalistycznego
Przewlekłość procedur sądowych, umarzanie spraw przez sądy, prokuraturę
Brak mieszkań chronionych/socjalnych
Przemoc powiązana z uzależnieniami
Poczucie bezkarności u sprawców, brak skutecznych narzędzi oddziaływań
Brak wsparcia finansowego na realizację zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie
Brak specjalistycznej kadry
Bezrobocie, ubóstwo, zależność ekonomiczna ofiar od sprawców, ogólny dostęp do napojów alkoholowych
Brak współpracy pomiędzy instytucjami
Duże obciążenie pracą pracowników socjalnych
Małe zainteresowanie udziałem sprawców udziałem w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie
Wypalenie zawodowe
Brak Punktu Interwencji Kryzysowej na terenie gminy
Negatywne nastawienie do służb pomocowych
Zbyt mało szkoleń specjalistycznych
Zbyt duża biurokratyzacja w instytucjach
Rozpowszechnianie w mediach i środowisku negatywnych przykładów pracy instytucji pomocowych

Powiaty.

Na terenie województwa podkarpackiego zlokalizowanych jest 21 powiatów oraz 4 miasta realizujące łącznie zadania gminy i powiatu. W 2022 r. 9 powiatów opracowało lokalne analizy, dotyczące czynników sprzyjających i utrudniających skuteczną pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, natomiast w 11 przypadkach zadeklarowano, iż aktualne pozostawały analizy z lat poprzednich.

Zestawienie zbiorcze wskazywanych przez powiatowe centra pomocy rodzinie/miejskie ośrodki pomocy społecznej, miejskie ośrodki pomocy rodzinie, czynników sprzyjających i utrudniających skuteczną pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie przedstawiają poniższe tabele.

Tabela. Lokalne czynniki sprzyjające skutecznej pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.

Lokalne czynniki sprzyjające skutecznej pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie
Dobra współpraca pomiędzy instytucjami i organizacjami
Dostępność materiałów informacyjno-edukacyjnych (plakaty, ulotki, prasa)
Zabezpieczanie miejsc w OIK
Realizacja programu korekcyjno-edukacyjnego
Współpraca z ofiarą i sprawcą
Rozpowszechnianie informacji dot. oferty pomocowej dla osób doświadczających przemocy w rodzinie
Dostęp do poradnictwa specjalistycznego, psychologicznego, socjalnego, rodzinnego, pedagogicznego, prawnego
Udział w grupach wsparcia Zapewnienie schronienia w hostelach lub w PIK-ach
Organizowanie szkoleń o tematyce przemocowej

Wśród lokalnych czynników utrudniających skuteczną pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie wymieniano najczęściej przesłanki zamieszczone w tabeli poniżej.

Tabela. Lokalne czynniki utrudniające skuteczną pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.

Lokalne czynniki utrudniające skuteczną pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie
Niski poziom świadomości, mity i stereotypy, społeczne przyzwolenie na przemoc
Niechęć do współpracy osób poszkodowanych, rezygnacja z proponowanych form pomocy
Hermetyczne środowisko, lęk przed sprawcą, wstyd przed ujawnieniem problemu
Utrudniony dostęp do placówek poradnictwa specjalistycznego
Bierna postawa osób poszkodowanych, ukrywanie problemu przemocy, lęk przed zmianą
Niechęć do współpracy osób stosujących przemoc
Przewlekłość procedur sądowych, umarzanie spraw przez sądy, prokuraturę
Brak mieszkań chronionych/socjalnych
Przemoc powiązana z uzależnieniami
Poczucie bezkarności u sprawców, brak skutecznych narzędzi oddziaływań
Ograniczenia związane ze stanem epidemii COVID, zawieszenie działalności instytucji, poradnictwa
Brak specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy
Brak wsparcia finansowego na realizację zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie
Brak specjalistycznej kadry
Bezrobocie, ubóstwo, zależność ekonomiczna ofiar od sprawców, ogólny dostęp do napojów alkoholowych
Brak współpracy pomiędzy instytucjami
Duże obciążenie pracą pracowników socjalnych, braki kadrowe
Małe zainteresowanie udziałem sprawców udziałem w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie
Lęk przed sprawcą
Brak współpracy z sądem, wymiany informacji
Wypalenie zawodowe
Brak lokalnych grup samopomocowych, grup wsparcia
Brak Punktu Interwencji Kryzysowej na terenie gminy
Niedostateczne zrozumienie problemu przemocy w rodzinie
Brak reakcji środowiska lokalnego na akty przemocy w rodzinie
Brak współpracy z publiczną służbą zdrowia w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie
Zbyt mało szkoleń specjalistycznych
Zbyt duża biurokratyzacja w instytucjach
Brak komisariatu policji na terenie gminy
Poczucie niskiej skuteczności prowadzonych działań
Negatywne nastawienie do służb pomocowych
Brak Ośrodka Interwencji Kryzysowej
Utrudniony dostęp do specjalistów szkolących służby w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie
Syndrom wyuczonej bezradności

Uzależnienie od pomocy instytucjonalnej, niska współpraca ze strony rodzin w rozwiązywaniu ich problemów
Brak współpracy rodziny, rozpad więzi rodzinnych, bierność świadków
Słaby przepływ informacji pomiędzy służbami
Problemy w funkcjonowaniu rodzin z osobami chorymi psychicznie
Brak wiary osób poszkodowanych w skuteczność pomocy
Rozpowszechnianie w mediach i środowisku negatywnych przykładów pracy instytucji pomocowych

Podsumowanie.

Należy uwzględnić, iż przedstawiony raport dotyczy roku 2022, w którym aktem obowiązującym była ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, natomiast w roku 2023 w systemie przeciwdziałania przemocy domowej dokonano wiele istotnych zmian. Zostały one uregulowane w **ustawie z dnia 9 marca 2023r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw**, obowiązującej od 22 czerwca 2023r.

Pierwszą różnicą nowelizacji w kontekście do dotychczasowej ustawy jest jej nowa nazwa – poprzednie *o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie* zastąpiono *o przeciwdziałaniu przemocy domowej*. Dotychczasowa definicja przemocy w rodzinie została zmieniona, a w jej nowej treści uwzględniono również kwestię przemocy ekonomicznej oraz cyberprzemocy. Regulacja dodała również nową definicję osoby doznającej przemocy domowej. Zgodnie z nowymi przepisami, m.in. małoletni, który był świadkiem przemocy domowej, powinien być traktowany również jako osoba doznająca przemocy. Krąg osób, których dotyczą zmienione przepisy został rozszerzony między innymi: o byłego małżonka, byłego partnera lub inną osobę pozostającą obecnie lub w przeszłości w trwałej relacji uczuciowej lub fizycznej, niezależnie od wspólnego zamieszkiwania i gospodarowania.

Nowa ustawa o przeciwdziałaniu przemocy domowej zmodyfikowała procedurę „Niebieskie Karty” i wprowadziła szereg regulacji mających na celu usprawnienie pracy zespołów interdyscyplinarnych funkcjonujących w gminach, m.in.:

- Zespół interdyscyplinarny: doprecyzowane zostały przepisy związane z funkcjonowaniem i pracami Zespołu, który obowiązany jest opracować i przyjąć regulamin określający szczegółowe warunki jego funkcjonowania oraz tryb i sposób powoływania grup diagnostyczno-pomocowych, które zastąpiły dotychczasowe grupy robocze.
- Grupy diagnostyczno – pomocowe: co do zasady składają się z dwóch osób: policjanta i pracownika socjalnego, mogą być rozszerzone o pracowników innych służb.

W skład grupy diagnostyczno-pomocowej mogą także wchodzić:

- pracownik socjalny specjalistycznego ośrodka wsparcia dla osób doznających przemocy domowej; asystent rodziny; nauczyciel wychowawca będący wychowawcą klasy lub nauczyciel znający sytuację domową małoletniego; osoby wykonujące zawód medyczny w tym lekarz, pielęgniarka, położna lub ratownik medyczny; przedstawiciel gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych.
- w sprawach żołnierzy pełniących czynną służbę wojskową stosujących przemoc domową w skład grupy diagnostyczno-pomocowej wchodzi także żołnierz Żandarmerii Wojskowej.
- w skład grupy diagnostyczno-pomocowej mogą także wchodzić pedagog, psycholog lub terapeuta, będący przedstawicielami odpowiednich podmiotów.
- w sprawach osób stosujących przemoc domową, pozostających pod dozorem lub nadzorem kuratora sądowego, w skład grupy diagnostyczno-pomocowej wchodzi także zawodowy kurator sądowy lub wskazany przez kierownika zespołu kuratorskiej służby sądowej społeczny kurator sądowy.
- Dotychczasowy model nakazujący powołanie szerokiego składu grup roboczych został zastąpiony modelem podziału zadań, w którym pracownik socjalny będzie odpowiedzialny za pracę z osobą doznającą przemocy, a policjant za pracę z osobą stosującą przemoc. Pozostali specjaliści (przedstawiciele oświaty, ochrony zdrowia, GKRPA i inni) będą dopraszani w miarę potrzeb w danym przypadku.
- Programy psychologiczno-terapeutyczne, programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych – są to regulacje przeznaczone dla osób stosujących przemoc domową, obecnie osoba stosująca przemoc ma obowiązek uczestnictwa w wybranym programie, a za niedopełnienie tego obowiązku przewidziana została kara ograniczenia wolności lub kara grzywny.

Zmienione regulacje dotyczą wszystkich podmiotów systemu, a ich głównym celem jest zwiększenie bezpieczeństwa osób doznających przemocy domowej.

Wszelkie wprowadzone zmiany, w systemie przeciwdziałania przemocy domowej, w tym dotyczące realizacji procedury „Niebieskie Karty” mają na celu nie tylko ochronę przed przemocą domową, ale również poprawę funkcjonowania systemu przeciwdziałania przemocy na szczeblu centralnym, regionalnym oraz na szczeblu samorządu terytorialnego. Zmiany powinny mieć wpływ na bardziej skuteczne, sprawne i profesjonalne wsparcie, udzielane w ramach ustawy i procedury „Niebieskie Karty”.

Odnosząc się do dokonanego raportu za rok 2022 należy zauważyć, iż zarówno gminy, jak i powiaty wskazywały podobne czynniki wpływające na podnoszenie efektywności pracy z osobami doświadczającymi przemocy w rodzinie oraz czynniki utrudniające tę pracę. Rekomenduje się ich przeanalizowanie, przy uwzględnieniu nowo obowiązującego prawodawstwa, w celu kompleksowego zapewnienia realizacji zadań wynikających z *ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej (Dz.U. 2021.1249 t.j.) i rozporządzenia w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz.U.2023.1870).*

Należy zwracać uwagę na konieczność wypracowania skutecznych mechanizmów służących zwiększeniu efektywności prowadzonych oddziaływań wobec rodzin, w których występuje zjawisko przemocy domowej, poprzez współpracę z różnymi instytucjami i podmiotami zaangażowanymi w udzielanie wsparcia rodzinie, na potrzebę interdyscyplinarności działań;

Ważne jest, aby na terenie każdego powiatu oraz każdej gminy funkcjonowała spójna koncepcja pracy w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej, aby działania jednostek gminnych były uzupełniane działaniami jednostek powiatowych (PCPR, OIK, SOW).

System przeciwdziałania przemocy domowej na poziomie gmin i powiatów powinien być ze sobą skorelowany, co powinno znaleźć swój wyraz w opracowywanych gminnych i powiatowych programach przeciwdziałania przemocy domowej i ochrony osób doznających przemocy domowej.

Pracę z rodziną, działania związane z przeciwdziałaniem przemocy domowej oraz zapobieganiem zjawisku krzywdzenia dzieci należy traktować jako najważniejsze wyzwania w realizacji zadań przez odpowiednie instytucje.

